

Mitä tapahtui nuorten alkoholinkäytölle ja eri juomalajien kulutukselle vuoden 2018 lakiuudistuksen jälkeen?

JANNE HÄRKÖNEN & KIRSIMARJA RAITASALO & TOMI LINTONEN & PIA MÄKELÄ

Aikaisemman kansainvälisen tutkimuksen mukaan juomasekoitusten saatavuuden paraneminen lisää nuorten alkoholinkäyttöä. Artikkelissa tarkastellaan, miten 15- ja 16-vuotiaiden nuorten alkoholinkäyttö muuttui vuosien 2015 ja 2019 välillä Suomessa, kun vuonna 2018 voimaan tullut uusi alkoholilaki vapautti tislatusista alkoholista valmistettujen alle 5,5-prosenttisten juomasekoitusten myynnin kaupoissa.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Nuorten alkoholinkäytön väheneminen jatkuu Suomessa edelleen viime aikoina julkaistujen tutkimusten mukaan (Kinnunen ym. 2019; THL 2019; Raitasalo & Härkönen 2019a). Jo 1990-luvun lopulla alkanut nuorten alkoholinkulutuksen väheneminen on näkynyt yhtäältä siinä, että raitius on yleistynyt, ja toisaalta myös alkoholinkäyttötavat ovat muuttuneet maltillisemmiksi ja alkoholia käytetään harvemmin. Vaikka trendi on välillä tasaantunut, muutokset ovat olleet suuria kahden vuosikymmenen aikana. Vuosien 1999 ja 2019 välillä raittiiden 15–16-vuotiaiden osuus kasvoi 14 prosentista 40 prosenttiin ja viime kuukauden aikana humalaan juoneiden osuus väheni 48 prosentista 22 prosenttiin. Nuorten alkoholinkäytön väheneminen on näkynyt kaikissa muissa nuorten suosimissa alkoholijuomalajeissa paitsi juomasekoituksissa (long drink -juomat, ”limuviinat”), joiden suosio on pysynyt tasaisena. Ne nousivat vuoden 1999 viimeiseltä sijalta tytoilla ensimmäiseksi ja pojilla oluen perään jaetulle toiselle sijalle väkevien kanssa vuonna 2015. (Raitasalo & Härkönen 2019b.)

Vuoden 2018 alussa tuli voimaan uusi alkoholilaki. Suurin muutos oli kaupoissa myytävien al-

koholijuomien enimmäisvahvuuden nostaminen 4,7 prosentista 5,5 prosenttiin. Toinen merkittävä muutos oli valmistustaparajoitteen poistaminen, eli elintarvikeliikkeissä myytävien alkoholijuomien ei tarvinnut olla enää käymisteitse valmistettuja. Lisäksi laki sisälsi vapautuksia alkoholijuomien myyntioikeuksiin pienpanimoille ja myymäläautoille sekä useita muita vapautuksia anniskelumyynnin lupajärjestelyihin ja alkoholimainontaan. (STM 2018.)

Valmistustaparajoitteen poistaminen vapautti niin sanottujen limuviinujen tai suomalaisittain lonkeroiden (eli tislatusista alkoholista valmistettujen juomasekoitusten) myynnin päivittäistavarakaupoissa sekä kioskeissa. Käytännössä muutos tarkoitti, että kyseisiä juomia alettiin myydä noin 350 Alkon myymälän lisäksi noin 4 700 elintarvikeliikkeessä (Päihdetilastollinen vuosikirja 2019). Käymisteitse valmistettuja long drink -juomia oli myyty elintarvikeliikkeissä jo aiemmin, mutta Alkossa myytävien viinapohjaisten juomasekoitusten vankka suosio oli osoitus siitä, että monen mielestä makuero oli merkittävä käymisteitse valmistettujen juomien tappioksi. Kyseisten juomien myynti alaikäisille oli toki kiellettyä sekä ennen että jälkeen lakiuudistuksen. Alaikäisiltä vaikuttavien testiastajien suorittamat ostokokeet kuitenkin

kin kertovat, että elintarvikeliikkeiden harjoittaman ikärajakontrollin huomattavasta tiukentumisesta huolimatta Alkoissa ikärajoja valvotaan huomattavasti elintarvikeliikkeitä paremmin (Warpenius ym. 2016).

Alkoholilain kokonaisuudistusta koskevasta hallituksen esityksestä saaduissa lausunnoissa alkoholialan asiantuntijaorganisaatiot ennakoivat lakimuutoksella olevan merkittäviä kielteisiä vaikutuksia lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointiin (STM075:00/2011, 2017). Lausunto-kierroksella saadun kritiikin jälkeen hallitus päätti korottaa alkoholiveroa ennakoitujen kielteisten vaikutusten tasapainottamiseksi (HE 169/2017, 2017).

Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa juomasekoitusten saatavuuden paranemisen on osoitettu lisäävän nuorten alkoholinkäyttöä, ja esimerkiksi Saksassa ja Australiassa päädyttiin vuosina 2004 ja 2008 korottamaan kyseisten juomien verotusta kulutuksen hillitsemiseksi (Gale ym. 2015; Müller ym. 2010; Wicki ym. 2006). Tämän perusteella voisi olettaa, että vuoden 2018 muutokset Suomen alkoholilaissa lisäisivät nuorten alkoholinkäyttöä.

Käytännössä nuorten alkoholinkulutukseen vaikuttaa moni tekijä. Nuorten 2000-luvulla vähentynyt alkoholinkulutus ei ole vain suomalainen ilmiö, vaan samanlainen muutos on havaittu myös muissa Pohjoismaissa sekä esimerkiksi USA:ssa ja Australiassa (Kraus ym. 2018; De Looze ym. 2015; Livingston 2014). Tutkimuksissa ilmiölle on tunnistettu useita mahdollisia selityksiä (Pape ym. 2018). Yksi vahvimista selityksistä on saatavuuden vaikeutuminen, eli nuoret kokevat alkoholin hankkimisen aiempaa vaikeammaksi (Raitasalo ym. 2018a). Tämä saattaa johtua yhtäältä kauppojen omavalvonnan parantumisesta ja toisaalta siitä, että vanhempien asenteet nuorten alkoholinkäyttöä kohtaan ovat kiristyneet (Raitasalo & Holmila 2017). Vanhemmat ovat myös aiempaa paremmin perillä nuortensa tekemisistä, mikä saattaa osaltaan johtua siitä, että digitaalisten teknologioiden avulla heidän menojaan on helpompi valvoa (Larm ym. 2018). Nuorten ja vanhempien välit ovat myös muuttuneet aiempaa läheisemmiksi ja tasa-arvoisemmiksi eli ”kapinoinnin” tarve vanhempien sukupolvea kohtaan on ehkä vähentynyt (Øia & Vestel 2014). Alkoholiin liittyvä riskitietoisuus on myös nuorilla lisääntynyt, kuten myös kiinnostus terveellisiä elämäntapoja kohtaan (Lewycka ym. 2018). Lisäksi seli-

tykseksi on tarjottu sosiaalisen median ja digitaalisten pelien parissa käytetyn ajan lisääntymisestä, mikä on ehkä osaltaan korvannut tarvetta tavata kavereita ”pussikaljoittelun” merkeissä. Tähän liittyen on kuitenkin saatu ristiriitaisia tutkimustuloksia, eli osa tutkimuksista puhuu tämän teorian puolesta ja osa sitä vastaan (Larm ym. 2019; De Looze ym. 2019).

Tällaiset yleisemmät tekijät voivat hyvin vaikuttaa vielä 2010-luvun loppupuolellakin nuorten alkoholinkäyttöä vähentävästi, eikä siksi ole mitenkään selvää, miten nuorten kulutus vuoden 2018 lakiuudistuksen jälkeen kehittyi. Vertailukohtaksi voidaan ottaa vuosi 2004, jolloin alkoholiverotusta leikattiin rajulla kädellä eli keskimäärin noin 30 prosenttia. Nuortenkin kulutuksen odotettiin muuttuvan, mutta odotusten vastaisesti se korkeintaan hetkellisesti poikkesi lasku-uraltaan joissakin nuorten osaryhmissä (Kinnunen ym. 2019). Pitkän aikavälin tarkastelussa alkoholipoliittisten muutosten vaikutukset ovat näkyneet alaikäisten juomisessa vaihtelevasti – ja selkeästi heikomminkin kuin aikuisväestön juomisessa (Lintonen ym. 2013).

Hiljattain julkaistu Nuorten terveystapatutkimukseen (NTTT) perustuva kotimainen tutkimus arvioi, että saatavuuden lisääminen olisi lisännyt juomasekoitusten suosiota alaikäisillä nuorilla myös Suomessa (Lintonen ym. 2020). Koska kyseisen tutkimuksen aineiston ongelmana oli alhainen vastausosuus (alimmillaan 31 % 16-vuotiailla pojilla) ja mahdollinen vastaajien valikoituminen, muutosta on syytä tarkastella myös sellaisella aineistolla, jossa vastaamattomuus ei ole ongelma.

Tutkimuksemme keskeisenä kysymyksenä on selvittää, miten nuorten alkoholinkäyttö ja eri juomalajien suosio muuttuivat vuoden 2018 alkoholilakimuutoksen yhteydessä, kun juomasekoitusten saatavuus parantui. Tämän kysymyksen tutkimiseksi selvitämme, miten nuorten alkoholinkäyttötavat (alkoholinkäyttökerrat ja humalakerat) muuttuivat sekä miten eri juomalajien raportoidut käyttökerrat ja -määrät muuttuivat lakiuudistuksen jälkeen. Lisäksi eri juomalajien kulutusta tarkastellaan humalajuomisen useuden mukaan sekä sen suhteen, mitä juomalajeja nuoret suosivat juodessaan enemmän tai vähemmän alkoholia kerralla.

Aineisto ja menetelmät

Aineisto

Tutkimuksen aineistona käytettiin nuorten päihdeidenkäyttöä käsittelevän eurooppalaisen koululaiskyselyn (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*) Suomen aineistoa vuosilta 2015 ja 2019. Vuodesta 1995 alkaen neljän vuoden välein toteutettu tutkimus tuottaa nuorten yleistä terveyskäyttäytymistä koskeviin tutkimuksiin (esim. Kouluterveyskysely) verrattuna yksityiskohtaisempaa tietoa päihdeidenkäytöstä. Kysely toteutetaan koulutunnin aikana luokassa, mikä on auttanut pitämään vastausprosentit erittäin korkeana. Otantamenetelmä on ositettu kaksivaiheinen ryväsotanta. ESPAD-tutkimuksen kohderyhmänä on tutkimusvuonna 16 vuotta täyttävät nuoret, jotka ovat näin ollen tutkimushetkellä 15–16-vuotiaita ja Suomessa peruskoulun 9. vuosiluokalla. Vuonna 2015 otoksen muodosti 275 ja vuonna 2019 298 satunnaisesti valittua suomen- ja ruotsinkielistä Manner-Suomen koulua, joissa on 9. vuosiluokan oppilaita. Kustakin koulusta valittiin satunnaisesti yksi 9. luokka. Vuonna 2019 painotettiin ulkomaalaistaustaisten oppilaiden osuutta poimimalla kaikki 9. luokat sellaisista otoskouluista, joissa muiden kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien oppilaiden osuus on vähintään 30 prosenttia (17 koulua otoksessa, joista 13 koulua vastasi). Vuosien 2015 ja 2019 lopullisissa aineistoissa oli 258 ja 264 koulua, 275 ja 320 luokkaa, sekä 4 049 ja 4 623 oppilasta. Koulujen vastausprosentit olivat 93,8 ja 88,6, ja oppilaiden vastausprosentit 88,7 ja 89,5 (Raitasalo & Härkönen 2019a). Koulujen vastausprosentin vähenemisestä 1,7 prosenttiyksikköä johtui postin kadottamista viiden koulun vastauslomakkeista. Tutkimukseen valittujen luokkien kaikki paikalla olevat oppilaat vastasivat kyselyyn yhden oppitunnin aikana. Kyseisen tunnin aikana poissaolleet, kyselyyn vastaamasta kieltäytyneet sekä ne, joiden vanhemmat olivat kieltäneet vastaamisen, muodostavat aineiston oppilastason kadon. Suurin osa näistä oli kyselyn aikana poissaolleita. Ne oppilaat, jotka eivät kuuluneet tavoiteltuun ikäluokkaan, poistettiin jälkikäteen aineistosta. Otannan ulkopuolelle on jätetty vamman tai muun syyn vuoksi erityiskouluissa opiskelevat sekä Ahvenanmaalla asuvat.

ESPAD-tutkimuksen alkoholinkäyttöä koskevat kysymykset koskivat juomia, jotka sisältävät yli 2,8 prosenttia alkoholia. Oluen kohdalla muistui-

tettiin erikseen, että kysymys ei koske ykkösolutta. Alkoholinkäyttökertojen lukumäärä 12 viime kuukauden aikana perustui kysymykseen ”Kuinka monta kertaa (jos koskaan) olet juonut jotakin alkoholijuomaa... viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana”. Vastausvaihtoehdot olivat 0, 1–2, 3–5, 6–9, 10–19, 20–39 ja 40 tai enemmän. Keskiarvoja laskettaessa kutakin luokkaväliä valittiin edustamaan luokkavälin päätepisteiden puolivälin sijasta luokkavälin päätepisteiden geometrinen keskiarvo. Oikealle vinon jakauman tilanteessa väliin keskipiste sijoittuu liian korkealle verrattuna väliin sijoittuvien vastaajien todelliseen keskiarvoon, ja geometrinen keskiarvo on tälle parempi estimaatti. Geometrinen keskiarvo saatiin vastausluokkien logaritmuunnetuista ala- ja yläarvoista saadusta keskiarvosta, joka palautettiin lineaariselle skaalalle ottamalla siitä luonnollinen eksponentti. Esimerkiksi vastaukset luokassa 10–19 saivat tällä tavoin arvon 13,78. Suurin vastausluokka sai arvoksi luokan alarajan (40). Mikäli alkoholinkäyttökertojen lukumääräksi oli vastattu 0, vastaja määriteltiin raittiiksi.

Humalakertojen lukumäärä 12 viime kuukauden aikana perustui kysymykseen ”Kuinka monta kertaa (jos koskaan) olet ollut niin humalassa, että olet esimerkiksi horjunut kävellessäsi, puhunut sammaltaen, oksentanut tai et ole muistanut tapahtumia seuraavana päivänä viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana”. Vastausvaihtoehdot ja humalakertojen lukumäärän keskiarvon laskentatapa olivat samat kuin edellisessä kysymyksessä.

Käyttökertojen juomalajikohtainen lukumäärä 30 viime päivän aikana perustui kysymykseen ”Muistele viimeksi kuluneita 30 päivää. Kuinka monta kertaa (jos koskaan) olet juonut seuraavia alkoholijuomia? Olutta (ei ykkösolutta); siideriä; lonkeroa tai muita valmiita juomasekoituksia; viiniä (puna-, valko-, rose-, kuohu-, hedelmäviiniä); väkeviä juomia (esim. vodkaa, viskiä, likööriä). Vastausvaihtoehdot ja lukumäärien keskiarvon laskentatapa olivat samat kuin edellisissä kysymyksissä.

Viimeisimmällä käyttökerralla juodun alkoholin määrä juomalajeittain perustui seuraavaan, jokaisesta viidestä juomalajista erikseen esitettyyn kysymykseen: ”Seuraavat kysymykset koskevat päivää, jolloin viimeksi joit alkoholia. Jos joit (olutta/siideriä/lonkeroa tai muuta juomasekoitusta/viiniä/väkeviä) tuona päivänä, kuinka paljon joit?” Vastausvaihtoehdot oluella, siiderillä ja juomasekoituksille olivat ”En koskaan juo (juo-

malajia)”, ”En juonut (juomalajia) tuona päivänä”, <50 cl, 50–100 cl, 101–200 cl ja >200 cl. Viinille vastausvaihtoehdot olivat määrien osalta <20 cl, 20–40 cl, 41–74 cl, >74 cl, ja väkeville <8 cl, 8–15 cl, 16–24 cl ja >24 cl. Jokaisesta senttilitramäärästä annettiin juomalajin todellisia pakkauskokoja vastaavat esimerkit. Juoduksi määräksi laskettiin vastausluokan keskiarvo tai korkeimman vastausluokan alaraja (viinillä korkein vastausluokka oli muista juomalajeista poiketen 75 cl tai enemmän, eli vähintään noin 7 annosta). Tämän jälkeen määrät muutettiin standardiannoksiksi (1,5 cl 100-prosenttista alkoholia) siten, että senttilitramäärä kerrottiin juomalajin keskimääräisellä vahvuudella, joka laskettiin alkoholitasojen mukaisesta vähittäismyynnistä kumpanakin tutkimusvuonna (Valvira 2015; 2019). Suhteelliset muutokset näissä keskimääräisissä vahvuuksissa vuosien 2015 ja 2019 välillä olivat oluessa +1,4 %, siiderissä +0,7 %, long drink -juomissa +8,4 % ja miedoissa viineissä -0,9 % (väkevissä ei muutosta). (Valvira 2015; 2019).

Viimeisimmän käyttökerran kysyminen antaa tärkeää tietoa siitä, miten nuoret käyttävät alkoholia juomistilanteissa. Tällöin jokainen alkoholia käyttänyt nuori on mukana samalla painolla riippumatta siitä, käyttääkö hän alkoholia harvoin vai usein, ja tulos kertoo siitä, miten *keskimääräinen nuori* käyttää alkoholia. On kuitenkin syytä huomata, että jos tuloksista halutaan päätellä, millaisia suomalaisten nuorten *keskimääräiset alkoholinkäyttökerrat* ovat, pitäisi usein juovilta nuorilta mitata moninkertainen määrä juomistilanteita harvoin juoviin verrattuna. Toisin sanoen viimeisimmän käyttökerran aineisto antaa harvoin juoville liian suuren painon, jos tulosten halutaan kertoa jotakin nuorten keskimääräisistä alkoholinkäyttökertoista. Tämän eron havainnollistamiseksi käytämme hyväksi kysymyslomakkeen tietoa siitä, kuinka pitkä aika raportoidusta viimeisimmästä alkoholinkäyttökerrasta on. Usein juovilla viimeisin käyttökerta on todennäköisemmin tapahtunut melko hiljattain. Jos taas viimeisimmästä käyttökerrasta on pitkä aika, ei kyseessä voi olla kovin usein alkoholia käyttävä nuori. Vertaamme tuloksia viimeisimmällä alkoholinkäyttökerralla juoduista määristä kaikilla kyselyyn vastanneilla ja 30 viime päivän aikana alkoholia käyttäneillä nuorilla.

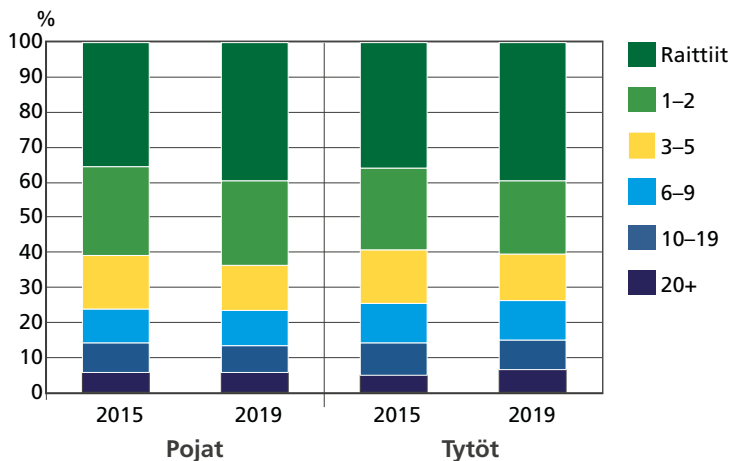
Tilastolliset menetelmät

Eroja alkoholinkäyttötavoissa tarkasteltiin yksinkertaisten frekvenssijakaumien ja keskiarvojen avulla. Tilastollisissa analyyseissä käytettiin viiden prosentin riskitasoa ($p < 0,05$), ja muutosten tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin ensin regressioanalyysillä, jossa selittävinä muuttujina olivat sukupuoli, vuosi sekä sukupuolen ja vuoden interaktio. Interaktion testi kertoo, onko ero tyttöjen ja poikien muutoksessa satunnaisvaihtelun rajoihin mahtuva. Mikäli interaktio todettiin tilastollisesti merkitseväksi tai oli lähellä sitä, aikamuutoksen tilastollinen merkitsevyys testattiin erikseen tytöillä ja pojilla, muussa tapauksessa aikamuutoksen tilastollinen merkitsevyys testattiin pojilla ja tytöillä yhdessä. Kuvailevat tulokset näytetään joka tapauksessa sukupuolittain. Aineiston kaksivaiheinen otanta-asetelma otettiin huomioon SAS-proseduureissa, joissa aluemuuttuja toimi ositteena ja koulumuuttuja rypypäänä. Vuoden 2019 aineiston vastaajajoukon edustavuus palautettiin painoilla, jotka laskettiin kunnan, sukupuolen ja maahanmuuttajataustan mukaisissa ryhmissä.

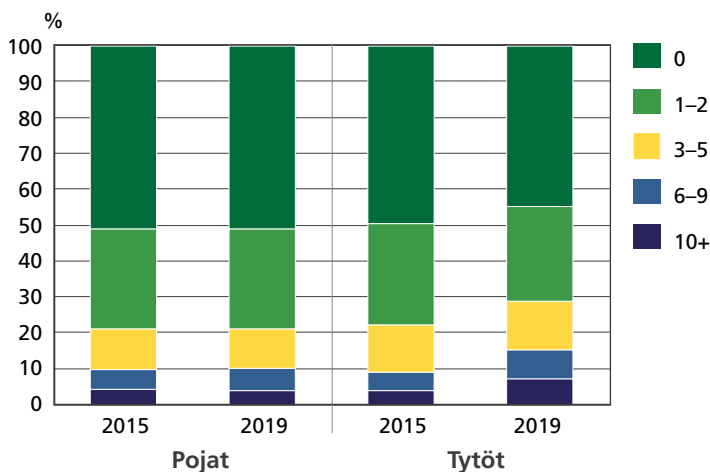
Tulokset

Alkoholinkäyttökertojen määrä väheni sekä tytöillä että pojilla vuosien 2015 ja 2019 välillä (kuvio 1). Niiden osuus, jotka eivät olleet käyttäneet alkoholia 12 viime kuukauden aikana, lisääntyi 36 prosentista 40 prosenttiin ($p = 0,011$, vuoden ja sukupuolen interaktio $p = 0,909$). Tarkempi analyysi osoitti, että käyttökertojen väheneminen johtui yksinomaan raittiuden lisääntymisestä, sillä käyttökertojen keskimääräinen lukumäärä 12 viime kuukauden aikana pysyi samalla tasolla alkoholia käyttävien nuorten keskuudessa: 6,8 kertaa vuonna 2015 ja 7,2 kertaa vuonna 2019 (muutos ei tilastollisesti merkitsevä). Alkoholia käyttävistä nuorista valtaosalla oli molempina vuosina 1–5 käyttökertaa viime vuoden aikana (pojat 62 %, tytöt 57 %), ja kymmenen kertaa tai sitä useammin alkoholia käyttäneitä oli noin joka neljäs (kaikista nuorista noin 15 %).

Humalakertojen lukumäärä 12 viime kuukauden aikana muuttui eri tavoin alkoholia käyttävillä pojilla ja tytöillä vuosien 2015 ja 2019 välillä (vuoden ja sukupuolen interaktio $p = 0,005$) (kuvio 2). Poikien humalakerroissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää muutosta, ja vuonna 2019 hu-

Kuvio 1. Alkoholin käyttökertojen lukumäärä 12 viime kuukauden aikana, vuosina 2015 ja 2019 poijilla ja tytöillä (% kaikista vastaajista).

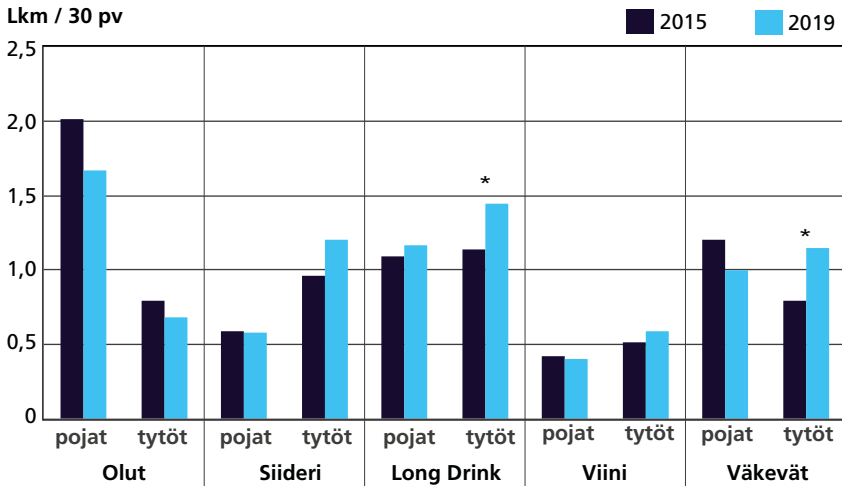

Kuvio 2. Humalakertojen lukumäärä* 12 viime kuukauden aikana, vuosina 2015 ja 2019, ainakin kerran 12 viime kuukauden aikana alkoholia käyttäneillä poijilla ja tytöillä (%). *Perustui subjektiiviseen arvioon humalasta.

malakertoja oli keskimäärin 1,9 kertaa vuodessa (2,1 kertaa vuonna 2015). Tyttöjen humalakerran sijaan *lisääntyivät* selvästi, ja vuonna 2019 niitä oli keskimäärin 2,7 (2,0 kertaa vuonna 2015, $p < 0,001$). Kaikista alkoholia joskus käyttäneistä nuorista reilu puolet (52 %) raportoi humalajuomista vähintään kerran vuodessa, ja 11 prosentilla humalakertoja oli ollut kymmenen kertaa tai sitä useammin.

Viiden eri juomalajin käyttökertojen lukumäärää kysyttiin ESPAD-tutkimuksessa 30 viime päivän osalta (kuvio 3). Lyhyestä kartoitusjaksos-

ta huolimatta muutos oli samansuuntainen kuin koko vuoden käyttökertojen lukumäärissä: poijilla muutos minkään juomalajin käyttökerroissa ei ollut tilastollisesti merkitsevä ja kunkin juomalajin keskimääräinen käyttökertojen lukumäärä pysyi lähes samana tai väheni hieman. Olut kuitenkin pysyi suosituimpana alkoholijuomana. Tytöillä puolestaan long drink -juomien sekä väkevien käyttökerrat lisääntyivät ($p = 0,012$ ja $p < 0,001$). Tyttöjen suosituin juoma oli molempina vuosina long drink, siiderin ja väkevien käyttökertojen määrien ollessa hyvin lähellä sitä.

Juomalaji on keskiarvon laskelmassa mukana nollana, mikäli vastaaja ei raportoinut ko. juomalajin käyttökertoja 30 viime päivän aikana. Laskelmassa mukana myös alkoholinkäyttäjät, jotka ovat juoneet 12 viime kuukauden aikana, mutta eivät välttämättä 30 viime päivän aikana.

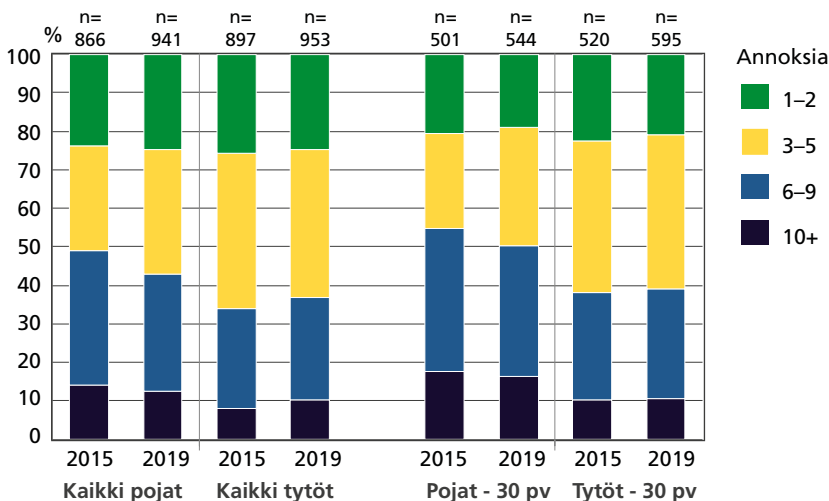
* Vuosien välinen muutos tilastollisesti merkitsevä.

Kuvio 3. Keskimääräinen käyttökertojen lukumäärä 30 viime päivän aikana juomalajeittain, vuosina 2015 ja 2019, 12 viime kuukauden aikana alkoholia käyttäneillä pojilla ja tytöillä (%).

Kuvion 4 vasemmalla puolella on näytetty viimeisimmän alkoholin käyttökerran annosmäärä niin, että mukana ovat kaikki 12 viime kuukauden aikana alkoholia käyttäneet. Muutokset viimeisimmällä käyttökerralla juoduissa alkoholimäärissä olivat vähäisiä vuosien 2015 ja 2019 välillä; vaikka annosmäärän keskiarvo hieman pieneni kaikilla vastanneilla pojilla (4,7:stä 4,5:een) ja hieman kasvoi kaikilla vastanneilla tytöillä (3,9:stä

4,1:een), muutoksen ero tyttöjen ja poikien välillä mahtui satunnaisvaihtelun rajoihin (interaktion $p = 0,11$).

Kuvion 4 oikealla puolella mukaan on otettu vain ne vastaajat, joiden viimeisin käyttökerta osuu tutkimusta edeltäneiden 30 päivän ajalle. Kuvion vasemman ja oikean puolen vertailu osoittaa, että 30 viime päivän aikana alkoholia käyttäneet nuoret joiivat enemmän alkoholia viimeisim-

Kuvio 4. Alkoholiannosten lukumäärä viimeisimmällä käyttökerralla, vuosina 2015 ja 2019 pojilla ja tytöillä sen mukaan, oliko se 12 viime kuukauden (vasemmalla) vai 30 viime päivän aikana (oikealla). Prosenttia niistä, jotka ovat raportoineet viimeisimmän juomiskerran.

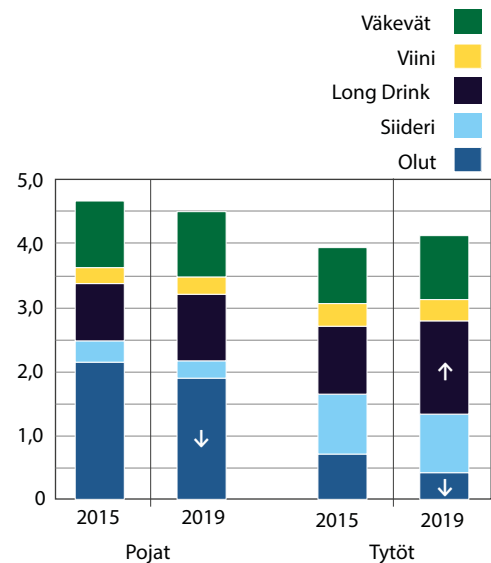
mällä juomiskerralla verrattuna kaikkiin alkoholia käyttäneisiin nuoriin. Alle kuukausi sitten juoneet pojat joivat keskimäärin reilun yhden annoksen enemmän kuin kaikki pojat (5,6 vs. 4,5); tytöillä ero oli 0,7 annosta (4,8 vs. 4,1). Muutos vuosien 2015 ja 2019 välillä oli kuitenkin tässä pienemmässä ryhmässä samanlainen kuin kaikilla alkoholia käyttäneillä nuorilla, eli juoduissa määrissä ei ollut merkittäviä muutoksia.

Kuvio 5 näyttää keskimääräisen viimeisimmällä käyttökerralla juodun eri alkoholijuomien yhteenlasketun annosmäärän vuosina 2015 ja 2019 sekä sen, mistä eri juomalajeista kokonaismäärä koostui (kuvio 5). Pojilla suosituin juoma oli molempina vuosina olut ja vaikka sen määrä laski ($p = 0,047$), vuonna 2019 se muodosti edelleen 42 prosenttia viimeisimmän käyttökerran kokonaismäärästä. Tytöillä juomalajien väliset kulutuserot olivat pienempiä, mutta juomasekoitukset (long drink -juomat) olivat kuitenkin suosituin juomalaji molempina vuosina. Juomasekoitusten kulutus lisääntyi tytöillä melko paljon, keskimäärin 0,5 annosta ($p < 0,0001$), ja vuonna 2019 se muodosti 35 prosenttia viimeisimmän kerran kokonaismäärästä. Oluen kulutus väheni kuten pojillakin ($p < 0,0001$).

Viimeisimmällä alkoholinkäyttökerralla juotujen eri juomalajien annosmäärien ja alkoholinkäyttötapojen välillä huomattiin vahva yhteys (kuvio 6a). Mitä useammin nuori ilmoitti humaltuvansa, sitä suurempia olivat eri juomalajien annosmäärät viimeisimmällä käyttökerralla. Samanlainen systemaattinen yhteys havaittiin molempina tutkimusvuosina, joten tulokset esitetään selkeyden vuoksi vain vuodelta 2019. Alkoholin kokonaismäärä sekä lähes kaikkien alkoholijuomien annosmäärät olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä humaltumiseen. Poikkeuksen tästä tekivät tytöillä siideri ja juomasekoitukset, joiden kulutus oli samansuuruista kaikkien niiden kesken, jotka olivat humaltuneet vähintään kerran.

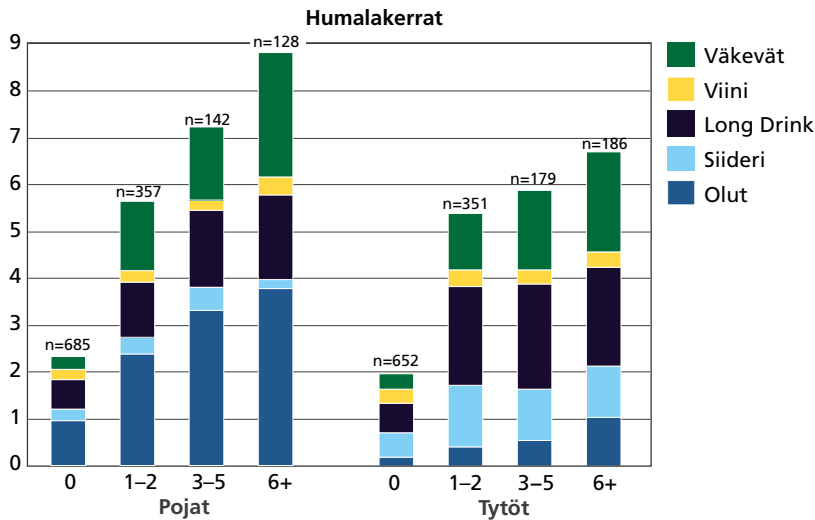
Pojilla erot usein ja harvoin humaltuvien välillä olivat kaikkein suurimmat väkevässä juomissa. Siitä huolimatta oluen osuus oli suurin myös useimmin humaltuvilla. Myös tytöillä väkevien annosmäärät kasvoivat eniten humaltumiskertojen lisääntyessä. Vaikka myös oluen annosmäärät kasvoivat voimakkaasti tytöillä humalakertojen lisääntyessä, olut oli siitä huolimatta viinin jälkeen toiseksi vähiten käytetty juomalaji tiheästi (6+ kertaa vuodessa) humaltuvien keskuudessa.

Kuviossa 6b pystyakseli kuvaa viimeisimmällä alkoholinkäyttökerralla juotujen juomalajien osuutta kyseisellä kerralla juodusta kokonaismäärästä, ja vaaka-akseli kuvaa kyseisellä kerralla käytetyn alkoholin kokonaismäärää. Tämä kuvio siis vastaa kysymykseen: kun verrataan nuoria, jotka joivat viimeisimmällä alkoholinkäyttökerralla suuremman tai pienemmän määrän alkoholia, miten heidän juomalajivalintansa poikkeavat toisistaan? Erot osoittautuivat samankaltaisiksi kuin tarkastelussa humalatiheyden suhteen, siinä mielessä, että kerralla paljon alkoholia käyttävillä kaikkien eri juomalajien kulutetut määrät lisääntyvät. Minikään juomalajin suhteellinen osuus ei kuitenkaan systemaattisesti kasvanut tai vähentynyt kokonaismäärän kasvaessa. Toisin sanoen viimeisimmällä kerralla paljon tai vähän alkoholia käyttäneiden mieltymykset eri alkoholijuomien suhteen olivat hyvin samankaltaiset.

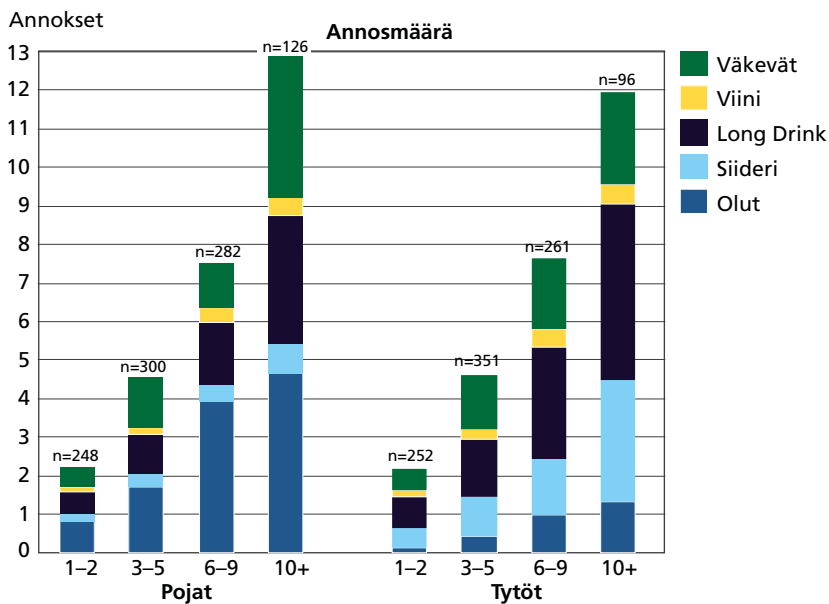

↑ tilastollisesti merkitsevä lisääntyminen
 ↓ tilastollisesti merkitsevä väheneminen

Kuvio 5. Alkoholiannosten keskimääräinen lukumäärä juomalajeittain viimeisimmällä käyttökerralla, vuosina 2015 ja 2019 pojilla ja tytöillä (% niistä, joiden viimeisin käyttökerta oli 12 viime kuukauden aikana).

Kuvio 6a. Viime käyttökerralla juotujen juomalajien keskimääräiset annosmäärät sen mukaan, kuinka usein vastaaja oli raportoinut humalakertoja* 12 viime kuukauden aikana vuonna 2019. *Perustui subjektiiviseen arvioon humalasta.

Kuvio 6b. Eri juomalajien annosmäärä viimeisimmällä käyttökerralla juodusta annosmäärästä, kyseisellä kerralla juodun kokonaisannosmäärän mukaan vuonna 2019.

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella, miten nuorten alkoholinkäyttö muuttui vuosien 2015 ja 2019 välillä, jolloin alkoholilain kokonaisuudistus vapautti nuorten suosimien juomase-

koitusten myynnin elintarvikeliikkeissä Suomessa. Kiinnostuksen kohteena oli analysoida 15–16-vuotiaiden nuorten alkoholinkäyttötapojen muutoksia, ja tarkasteluun otettiin muutokset alkoholin käyttökertoissa, humalajuomisessa ja eri juomalajien kulutuksessa viimeisimmällä juomiskerralla.

Keskeisin havainto alaikäisten nuorten alkoholinikäytöstä vuosien 2015 ja 2019 välillä on, että raittiuden yleistyminen jatkui. Raittiuden yleistyminen saattaa olla ajoittunut tutkimusjaksomme alkupuolelle, koska Nuorten terveystapatutkimuksen ja Kouluterveyskyselyn mukaan vuoden 2017 jälkeen alaikäisten raittius ei ole enää lisääntynyt (Kinnunen ym. 2019; THL 2019; Inchley ym. 2020). Tarkasteltaessa edeltävän vuoden aikana alkoholia käyttäneitä nuoria heidän alkoholinikäyttötaivoissaan havaittiin sekä jatkuvuutta että muutoksia. Käyttökertojen lukumäärä ja viimeisimmällä käyttökerralla juodun alkoholin kokonaismäärä eivät muuttuneet. Humalakertojen lukumäärä pysyi pojilla samanlaisena mutta lisääntyi tytöillä, ja tytöillä myös viimeisimmällä kerralla juoduissa määrissä oli merkkejä kasvusta. Vaikka tämän tutkimuksen mukaan raittiiden osuus on jatkanut kasvamistaan, alkoholia käyttävät nuoret jatkoivat entiseen malliin, tytöt jopa hieman entistä humalahakuisemmin. On huomattavaa, että edelleen 60 prosenttia 15–16-vuotiaista ilmoitti juoneensa alkoholijuomia edeltäneen vuoden aikana.

Kun alkoholinikäytön muutoksia tarkasteltiin juomalajikohtaisesti, havaittiin että juomasekoitusten ja väkevien kulutus lisääntyi tytöillä ja oluen kulutus puolestaan väheni tytöillä ja pojilla. Vastaavia muutoksia havaittiin myös Nuorten terveystapatutkimuksessa, jonka mukaan vuosien 1999 ja 2017 välillä tytöillä juomasekoitusten ja väkevien juomien osuudet juodusta alkoholista kasvoivat (Lintonen ym. 2018), mutta vuosien 2017 ja 2019 välillä suhteellista suosiotaan lisäsivät vain juomasekoitukset (Lintonen ym. 2020). Koska juomasekoitukset ja väkevät juomat kuuluvat korkeimpaan alkoholiveroluokkaan ja ovat alkoholiyksikköhinnaltaan halpaa olutta kalliimpia alkoholijuomia (Foodie.fi -palvelu 2020), näiden juomien suosion lisääntyminen tarkastelujaksomme aikana on täytynyt merkitä, että alkoholiin käytetty rahamäärä on kasvanut sitä käyttävillä tytöillä. Tämän lisäksi long drink -juomien ja väkevien juomien reaalihinnat ovat nousseet vuoden 2015 jälkeen (Jääskeläinen 2019), vaikkakin alkoholijuomien hinnannousua on tasapainottanut se, että nuorten käyttövarat ovat hieman lisääntyneet ESPAD-aineiston perusteella vuosien 2015 ja 2019 välillä (julkaisematon tieto). Näin ollen muutokset nuorten juomalajipreferensseissä eivät selity ainakaan halvempaan vaihtoehtoon siirtymisellä, vaan kyse on todennäköisesti nuor-

ten makutottumusten muutoksista ja pitkään vallinneiden trendijuomien suosion kasvusta.

Juomalajien roolia suhteessa humaltumisen useuteen ja käytettyihin alkoholin kokonaismääriin tarkasteltiin viimeisimmän alkoholinikäyttökerran juomalajivalintojen ja juotujen määrien avulla. Lähes kaikkien juomalajien kohdalla juodut määrät olivat paljon suurempia niillä, jotka humaltuivat usein kuin niillä, jotka humaltuivat harvoin tai ei koskaan. Samoin ne olivat paljon suurempia niillä, joilla tuon viimeisimmän kerran kokonaiskäyttömäärä oli suuri, verrattuna niihin, joilla se oli pieni. Suuret kerralla kulutetut alkoholimäärät ja humalakulutuksen useus eivät siis yhdisty vain johonkin tiettyyn juomalajiin. Viimeisimmällä kerralla paljon alkoholia käyttäneiden juomalajivalintojen jakaumat olivat hyvin samanlaisia kuin vähemmän kerralla juoneiden – kaikkia juomalajeja vain juotiin enemmän. Tuon viimeisimmän alkoholinikäyttökerran juomalajivalinnat olivat kuitenkin hieman eri tavalla yhteydessä nuorten humaltumisen useuteen: humalakertojen lisääntyessä väkevien määrä lisääntyi muita juomia enemmän sekä tytöillä että pojilla; tytöillä myös oluen annosmäärät olivat suhteellisesti suurempia useimmin humaltuvilla. Tytöillä tulos on samankaltainen kuin aikuisväestössä, jossa riskijuomisen tason ylittävät naiset suosivat enemmän olutta ja väkeviä alkoholijuomia verrattuna vähemmän alkoholia juoviin naisiin; aikuisilla miehillä sen sijaan juomalajien suosio ei ollut yhteydessä humalan useuteen tai riskijuomiseen (Lintonen & Mäkelä 2018).

Edellisen suuren alkoholilakimuutoksen – vuoden 2004 veroalennuksen – jälkeen peruskoulukäisten alkoholinikäyttö jatkoi vähenemistään joko saman tien tai palaten nopeasti lasku-uralle (Rimpelä ym. 2005). Nyt näyttäisi siltä, että vuoden 2018 alkoholilakimuutos, joka lisäsi nuorille mieluisten juomalajien eli juomasekoitusten saatavuutta, saattaa olla yhteydessä alkoholia käyttävien tyttöjen alkoholinäkulutuksen lisääntymiseen tai jopa raittiuden laskevan trendin pysähtymiseen. Ostokokeilla on pystytty osoittamaan, että nuorten on helpompi ostaa alkoholijuomia elintarvikeliikkeistä kuin Alkoista (Warpenius ym. 2016). Nuorten yleisin tapa hankkia alkoholijuomia on kavereiden avustuksella tai tarjoamana (Raitasalo & Härkönen 2019), ja nuoren lie-nee helpompi saada 18 vuotta täyttänyt kaverinsa kipaisemaan lähikaupassa hakemassa alkoholijuomia kuin lähtemään pidemmällä sijaitsevaan Al-

kon myymälään. Siten vaikuttaa selvältä, että lakiuudistus paransi juomasekoitusten saatavuutta myös alaikäisille nuorille. Tämä on hyvinkin saatannut olla yhteydessä alkoholia käyttävien tyttöjen kulutuksen lisääntymiseen, sillä juomasekoituksina kulutetut määrät lisääntyivät, eikä muiden juomien kulutus vähentynyt samassa määrin.

Käytössä olleessa aineistossa oli joitain rajoituksia, jotka on syytä ottaa huomioon. ESPAD-tutkimukseen osallistuu vain yksi ikäluokka (15–16-vuotiaat), joten kaikkien eri-ikäisten nuorten tilanteen muutosta aineistosta ei voida päätellä. Aineisto on kuitenkin hyvä otos tavallista peruskoulua käyvistä nuorista, joista suurin osa (60 %) on joskus käyttänyt alkoholia. Lisäksi tutkimus toteutettiin normaaleissa kouluissa, ja erityiskoulujen (esim. koulukodit, joissa on esimerkiksi päihdeiden käyttönsä vuoksi kodin ulkopuolelle sijoitettuja nuoria) pois jäänti on voinut tuottaa aliarviota alkoholinkäytön tuloksiin. Kyseinen pois jäänyt erityisryhmä on kuitenkin pieni ja samansuuruinen molempina tutkimusvuosina, ja vaikutus jäänee vähäiseksi. ESPAD-tutkimuksen luotettavuutta käsittelevässä selvityksessä kysyttiin nuorilta, kuinka totuudenmukaisesti he ovat vastanneet päihdeiden käyttöään koskeviin kysymyksiin. Selvityksessä todettiin, että niissä harvoissa tapauksissa, kun nuoret eivät ole vastanneet totuudenmukaisesti (n. 3 %), he ovat enemmän vähätelleet kuin liioitelleet päihdeiden käyttöään (Hibell ym. 2015). Ei ole syytä olettaa, että tässä olisi tapahtunut muutoksia tutkimusvuosien välillä eli mahdollinen aliraportointi ei vaikuttane aikamuutoksia koskeviin tutkimustuloksiimme.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että viime vuosien muutokset nuorten alkoholinkäytössä jakautuvat sen mukaan, puhutaanko kaikista nuorista vai alkoholia käyttävistä nuorista. Raittiiden osuus kasvoi ainakin vuoden 2015 jälkeen tämän tutkimuksen valossa, mutta muiden tutkimusten mukaan alaikäisten raittius ei ole enää lisääntynyt parina viime vuonna (THL 2019; Kinnunen 2019). Nuorten raittiuden lisääntymiselle Suomessa on esitetty monia syitä (Raitasalo ym. 2018b), mutta tästä huolimatta edelleen suurin osa 15–16-vuotiaista nuorista käyttää päihdettä, jonka anniskelu, myynti ja välittäminen alaikäisille on laissa kiellettyä. Samalla tämä tutkimus osoittaa, että näillä alkoholia käyttävillä nuorilla alkoholinkäytön vähenevä trendi on pysähtynyt ja tytöt ovat alkaneet juoda jopa aiempaa humalahakuisemmin. Muutos on tapahtunut siitä huolimatta, että alkoholijuomien reaali hinnat ovat nousseet vuoden 2015 jälkeen (Jääskeläinen 2019) ja tyttöjen makutottumukset ovat siirtyneet yhä enemmän kalliisiin juomasekoituksiin. Koska alkoholia käyttävillä tytöillä havaittu alkoholinkäytön lisääntyminen näkyi erityisesti juomasekoitusten kulutuksen kasvussa, voidaan olettaa, että hyvän kehityksen pysähtyminen ainakin osittain liittyi vuoden 2018 alkoholilain muutoksiin. Se, ettei juomasekoitusten kulutus lisääntynyt pojilla, saattaa liittyä makutottumusten sukupuolieroihin, sillä olut on ollut poikien suosikkijuoma vuosikymmenien ajan, ja makeimmat alkoholijuomat olivat tytöillä suosittumia kuin pojilla jo ennen alkoholilain muutosta.

Saapunut 18.6.2020
Hyväksytty 30.10.2020

KIRJALLISUUS

- De Looze, Margaretha & Raaijmakers, Quinten & ter Bogt, Tom & Bendtsen, Pernille & Farhat, Tilda & Ferreira, Mafalda et al. (2015) Decreases in adolescent weekly alcohol use in Europe and North America: evidence from 28 countries from 2002 to 2010. *Eur J Public Health* 25, 69–72. DOI: 10.1093/eurpub/ckv031.
- De Looze Margaretha, van Dorselaer Saskia, Stevens Gonneke, Boniel-Nissim Meyran, Vieno Alessio, Van den Eijnden Regina. (2019) The decline in adolescent substance use across Europe and North America in the early twenty-first century: a result of the digital revolution? *Int J Public Health* 64, 229–40. DOI: 10.1007/s00038-018-1182-7.
- Foodie.fi (2020) Haettu osoitteesta <https://www.foodie.fi/> (luettu 10.6.2020)
- Gale, Marianne & Muscatello, David & Dinh, Michael & Byrnes, Joshua & Shakeshaft Anthony & Hayden Andrew & MacIntyre, Chandini & Haber, Paul & Cretikos, Michelle & Morton, Patricia (2015) Alcopops, taxation and harm: a segmented time series analysis of emergency department presentations. *BMC Public Health* 15 (468), 1–8. DOI: 10.1186/s12889-015-1769-3.
- HE 169/2017. (2017). Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170169>
- Hibell, Björn & Molinaro, Sabrina & Siciliano, Valeria & Kraus Ludwig (2015) The ESPAD validity study in four countries in 2013. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Inchley, Jo & Currie, Dorothy & Budisavljevic, Sanja & Torsheim, Torbjørn & Jåstad, Atle & Cosma, Alina & Kelly, Colette & Arnarsson, Ársæll Már & Samdal, Oddrun (2020) Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HB-SC) survey in Europe and Canada. Volume 2, Key data.
- Jääskeläinen, Marke (2019) Alkoholijuomien hintakehitys 2018. Tilastoraportti 36. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kinnunen, Jaana M & Pere, Lasse & Raisamo, Susanna & Katainen, Anu & Myöhänen, Anna & Lahti, Laura & Ahtinen, Suvi & Ollila, Hanna & Lindfors, Pirjo & Rimpelä, Arja (2019) Nuorten terveystapatutkimus 2019 Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. Sosiaali- ja terveystieteiden raportteja ja muistioita 2019:56. Helsinki.
- Kraus, Ludwig & Seitz, Nicki-Nils & Piontek, Daniela & Molinaro Sabrina & Siciliano, Valeria & Guttormsson, Ulf et al. (2018) 'Are the times a-changin'? Trends in adolescent substance use in Europe. *Addiction* 113, 1317–32. DOI: 10.1111/add.14201.
- Larm, Peter & Livingston, Michael & Svensson, Johan & Leifman, Håkan & Raninen, Jonas (2018) The increased trend of non-drinking in adolescence: the role of parental monitoring and attitudes toward offspring drinking. *Drug Alcohol Rev* 37, 34–41. DOI: 10.1111/dar.12682.
- Larm, Peter & Raninen, Jonas & Åslund, Cecilia & Svensson, Johan & Nilsson, Kent (2019) The increased trend of non-drinking alcohol among adolescents: what role do internet activities have? *Eur J Public Health* 29, 27–32. DOI: 10.1093/eurpub/cky168
- Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lewycka, Sonia & Clark, Terryann & Peiris-John, Roshini & Fenaughty, John & Bullen, Pat & Denny, Simon & Fleming, Theresa (2018) Downwards trends in adolescent risk-taking behaviours in New Zealand: exploring driving forces for change. *J Paediatr Child Health* 54, 602–8. DOI:10.1111/jpc.13930.
- Lintonen, Tomi & Karlsson, Thomas & Nevalainen, Jaakko & Konu, Anne (2013): Alcohol policy and adolescent drinking in Finland from 1981 to 2011. *Alcohol & Alcoholism* 48 (5), 620–626. DOI: 10.1093/alcac/AGT048
- Lintonen, Tomi & Ahtinen, Suvi & Konu, Anne (2018) Changes in Finnish adolescents' alcoholic beverage preferences 1999–2017. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 35 (4), 304–317.
- Lintonen, Tomi & Ahtinen, Suvi & Konu, Anne (2020) Alcoholic beverage preferences among teenagers in Finland before and after the 2018 alcohol law change. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 37 (2), 141–152.
- Lintonen, Tomi & Mäkelä, Pia (2018) Kuinka suuri osa juomisesta on alkoholin riskikäyttöä? Teoksessa Mäkelä, Pia & Härkönen, Janne & Lintonen, Tomi & Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina (toim.) Näin Suomi juo. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 39–48.
- Livingston, Michael (2014) Trends in non-drinking among Australian adolescents. *Addiction* 109, 922–9. DOI: 10.1111/add.12524.
- Müller, Stefanie & Piontek, Daniela & Pabst, Alexander & Baumeister, Sebastian & Kraus, Ludwig (2010) Changes in alcohol consumption and beverage preference among adolescents after the introduction of the alcopops tax in Germany. *Addiction* 105, 1205–1213. DOI: 10.1111/j.1360-0443.2010.02956.x
- Pape, Hilde & Rossow, Ingeborg & Brunborg, Geir Scott (2018) Adolescents drink less: how, who and why? A review of the recent research literature. *Drug Alcohol Rev* 37, 98–114. DOI: 10.1111/dar.12695.
- Päihdetilastollinen vuosikirja 2019: Alkoholi ja huumeet. Suomen virallinen tilasto.
- Raitasalo, Kirsimarja & Holmila, Marja (2017) Practices in alcohol education among Finnish parents: have there been changes between 2006 and 2012? *Drugs: Education. Prev Policy* 24, 392–9. DOI:10.1080/09687637.2016.1183587
- Raitasalo, Kirsimarja & Härkönen, Janne (2019a)

- Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen : ESPAD-tutkimus 2019. Tilastoraportti 40/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Raitasalo, Kirsimarja & Härkönen, Janne (2019b) ESPAD-tutkimuksen perustulokset 2019. Verkkojulkaisu: www.terveytemme.fi/espada
- Raitasalo, Kirsimarja & Simonen, Jenni & Tigerstedt, Christoffer & Mäkelä, Pia & Tapanainen, Heli (2018a) What is going on in underage drinking? Reflections on Finnish European school survey project on alcohol and other drugs data 1999–2015. *Drug Alcohol Rev* 37, 76–84. DOI:10.1111/dar.12697.
- Raitasalo, Kirsimarja & Tigerstedt, Christoffer & Simonen, Jenni (2018b) Miksi nuoret juovat vähemmän? Teoksessa Mäkelä, Pia & Härkönen, Janne & Lintonen, Tomi & Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina (toim.) Näin Suomi juo. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 158–167.
- THL (2019) Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2006–2019. Perusopetuksen 8. ja 9. lk vuosina 2015–2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 1.9.2020. <https://thl.fi/kouluterveyskysely/tulokset>
- Rimpelä, Arja & Rimpelä, Matti & Lintonen, Tomi & Rahkonen, Ossi & Räsänen, Minna & Pere, Lasse & Jokela, Jukka (2005) Vaikuttiko alkoholiveron alennus nuorten alkoholinkäyttöön? *Suomen Lääkärilehti* 23, 2611–2617.
- STM (2018) Alkoholilain kokonaisuudistus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 21.10.2020. <https://stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus>
- STM075:00/2011. (2017). Alkoholilain kokonaisuudistus – yhteenvedo esitysluonnosta koskevista lausunnoista. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Valvira – Alkoholitilastot vuosi 2015. <https://www.valvira.fi/alkoholi/tilastot/alkoholitilastot-vuosi-2015>
- Valvira – Alkoholitilastot vuosi 2019. <https://www.valvira.fi/alkoholi/tilastot/alkoholitilastot-vuosi-2019>
- Warpenius, Katariina & Holmila, Marja & Raitasalo, Kirsimarja (2016) Compliance with the legal age limits for alcohol, tobacco and gambling – A comparative study on test purchasing in retail outlets. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 23 (5), 435–441. DOI: 10.3109/09687637.2016.1141875
- Wicki, Matthias & Gmel, Gerhard & Kuntsche, Emmanuel & Rehm, Jürgen & Griching, Esther (2006). Is alcopop consumption in Switzerland associated with riskier drinking patterns and more alcohol-related problems? *Addiction* 101, 522–533. DOI: 10.1111/j.1360-0443.2006.01368.x.
- Øia, Tormod & Vestel, Viggo (2014) Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring [The generation gap that disappeared. A youth image in change]. *Tidsskrift for Ungdomsforskning* 14 (1), 99–133.

ENGLISH SUMMARY

Janne Härkönen & Kirsimarja Raitasalo & Tomi Lintonen & Pia Mäkelä: What happened to youth drinking habits and the consumption of different alcoholic beverages after the 2018 alcohol law reform? (Mitä tapahtui nuorten alkoholinkäytölle ja eri juomalajien kulutukselle vuoden 2018 lakiuudistuksen jälkeen?)

Underage drinking has decreased in Finland for the past two decades, but there are indications that this trend has plateaued in recent years, following the 2018 alcohol law reform which brought alcopops into grocery stores. The study investigates how underage drinking habits and the consumption of different alcoholic beverages changed between 2015 and 2019. The analysis was based on a nationally representative sample of youths aged 15 and 16 from the ESPAD study in 2015 (n=4,049, response rate 88.7%) and 2019 (n=4,623, 89.5%).

The proportion of abstainers increased from 36% to 40% during the study period. Drinking habits remained stable among alcohol-using boys, while heavy episodic drinking increased among alcohol-using girls. The consumption of alcopops and strong beverages increased among girls, while beer consumption decreased among boys and girls, and the consumption of other beverages remained stable. It seems that the two-decade-long trend of declining underage drinking has come to a halt, and this may well be due to changes in alcohol legislation in 2018. This was especially evident in the increased consumption of alcopops among alcohol-using girls, which only partially substituted other beverages.

Keywords: alcohol consumption, youth drinking, underage drinking, alcopops, alcoholic beverages.

KIRJOITTAJAT

Härkönen, Janne, VTT, erikoistutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (janne.harkonen@thl.fi)

Raitasalo, Kirsimarja, dos., YTT, erikoistutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (kirsimarja.raitasalo@thl.fi)

Lintonen, Tomi, dos., FT, tutkimusjohtaja, Alkoholitutkimussäätiö (tomi.lintonen@alkoholitutkimussaatio.fi)

Mäkelä, Pia, dos., VTT, tutkimusprofessori, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (pia.makela@thl.fi)